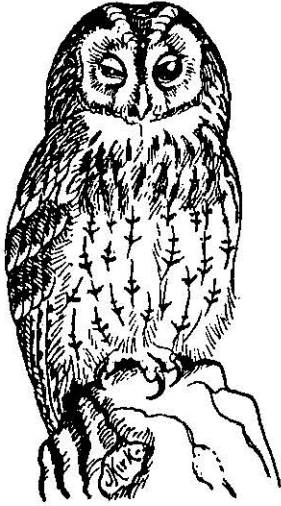

BOSUILENPROJECT IN HET RECREATIEGEBIED SPAARNWOUDE

Paul J. Marcus

Er bestaat een plan bij de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland om in de westelijke bospercelen van het Recreatiegebied Spaarnwoude nestkasten voor Bosuilen op te hangen. Het Recreatieschap zelf heeft geen plannen in deze richting, maar schijnt er ook niet tegen te zijn. De motieven om de nestkasten te plaatsen zijn, voor zover mijn informatie strekt, de volgende

- 1) In de regio Zuid Kennemerland is de Bosuil beperkt tot de duinstrook
- 2) De jonge bossen in het recreatiegebied zouden een grotere ecologische 'volledigheid' krijgen door de aanwezigheid van een bosuilenpopulatie
- 3) De jonge bossen in het recreatiegebied bieden de komende tientallen jaren nog niet voldoende broedgelegenheid aan Bosuilen. Wil men dus Bosuilen laten broeden in die bossen, dan dienen er nestkasten geplaatst te worden.

Deze motieven heb ik gedestilleerd uit een telefoongesprek met een lid van de Vogelwerkgroep.

De noodzaak om Bosuilen te bevoordelen is echter aanvechtbaar. Bovendien is er grond voor de vrees dat een vestiging van Bosuilen in het recreatiegebied ten koste zal gaan van de Ransuilenpopulatie.

Het nut van nestkasten voor Bosuilen

In het verleden zijn in diverse delen van West-Nederland nestkasten voor Bosuilen geplaatst, met name in het Amsterdamse Bos en in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Daar is de Bosuilenstand in de jaren zestig en zeventig sterk gegroeid. Ook elders in Nederland is de Bosuilenstand sinds de jaren zestig sterk toegenomen. Voor het op peil houden van de Bosuilenpopulatie is het dus geenszins noodzakelijk dat er verdere uitbreiding van het broedgebied plaatsvindt door vergroting van het aanbod aan kunstmatige broedgelegenheid. Ook elders in Europa gaat het de Bosuil voor de wind. De Bosuil is de meest algemene uil van Europa en heeft de grootste verspreiding (Mikkola, 1983).

Er bestaat dus geen enkele noodzaak om de Bosuil te bevoordelen. Men kan zich het geld en de moeite beter sparen. Het argument dat de Bosuil alleen in het Westelijk deel van de regio Zuid Kennemerland voorkomt, is m.i. nogal bekrompen. De Bosuilenpopulaties van de regio's Amsterdam en Zuid Kennemerland liggen op een steenworp afstand van elkaar (circa 20 km).

De risico's

In het hiaat van het verspreidingsgebied van de Bosuil, namelijk het recreatiegebied Spaarnwoude, het aangrenzende Westelijk Havengebied en de landbouwterreinen van de Houtrakpolder floreert een populatie Ransuilen. De Ransuil is in het gebied tussen de agglomeraties van Haarlem en Amsterdam een algemene broedvogel, in tegenstelling tot hetgeen de verspreidingskaart in Broedvogels van Noord-Holland suggereert. Het lijkt in die atlas alsof die regio bijna geen uilen huisvest. Er is echter reden om aan te nemen dat alle bosjes en aanplanten waar zich ekster- of kraaienesten bevinden Ransuilen herbergen. Een 'natte-vinger-inventarisatie' door mij in het Westelijk Havengebied gedaan, leverde afgelopen juni 6 broedparen van Ransuilen op.

In Nederland heeft zich jarenlang de in Europa bijna unieke situatie voorgedaan dat de Ransuil algemener was dan de Bosuil (in Ierland komt de Bosuil niet voor volgens Vooüs en Mikkola). In de ons omringende landen is de Bosuil algemener dan de Ransuil. Mikkola meldt dat de Ransuil in grote delen van Engeland in aantal achteruit is gegaan in dezelfde periode als die waarin de Bosuil in dezelfde gebieden toenam. Het blijkt ook duidelijk uit de literatuur dat de Bosuil nergens in zijn verspreidingsgebied bedreigd wordt in zijn voortbestaan. In Groot-Brittannië (dus minus Ierland) schijnt het aantal broedparen Bosuilen de 100.000 te naderen. In Nederland is de soort beslist niet zeldzaam. Het ontbreken van de Bosuil in Noord Nederland, Zeeland en delen van het veenweidegebied van Holland is op zich nog geen reden om de vestiging van de soort daar te bevorderen. De afname van de Bosuil in de AW-duinen in de jaren tachtig met 30%, die door

F.J.Koning toegeschreven wordt aan voedselconcurrentie met de Sperwer en de Vos, is duidelijk slechts van plaatselijke aard, want de soort is in dezelfde periode in de duinen tussen Wijk aan Zee en Camperduin sterk toegenomen.

Wat voor Groot-Brittannië geldt, namelijk de combinatie van afname van het aantal broedparen van de Ransuil met de toename van het aantal broedparen van de Bosuil, geldt blijkens de literatuur ook voor Nederland: AW-duinen en het Amsterdamse Bos (F.J.Koning, 1982, 1984 en R.M.Teixeira, 1987). Alles wijst er op dat de Ransuil inmiddels als broedvogel uit het Amsterdamse Bos verdwenen is. Hoewel de soort er nog steeds ruim bezette winterroestplaatsen op na houdt.

Ransuilen beschouwen de Bosuil als een bedreiging of als een serieuze concurrent. Getuige mijn waarneming van 29 oktober 1988 toen ik op het Excursiepad in het Oeverlandenreservaat aan het Nieuwe Meer in het Amsterdamse Bos een drietal Ransuilen een Bosuil zag 'mobben'. De Ransuil kan zelfs prooi zijn van de Bosuil (Mikkola 1983). Ook Voous (1986 en 1988) suggereert een dergelijke interactie. Koning (1982 en 1984) is wat voorzichtiger in zijn bewoordingen, maar laat er geen twijfel over bestaan dat Bosuilen een negatieve invloed hebben op de overlevingskansen van jonge Ransuilen. Het aantal teruggemelde, als nestjong geringde, Ransuilen dat geboren is in de nabijheid (minder dan 500 meter) van een Bosuilennest, bedraagt 50% van het aantal teruggemelde, als nestjong geringde, Ransuilen in gebieden waar geen Bosuilen voorkomen, of in ieder geval verder dan 500 meter van een Bosuilennest verwijderd. Volgens Buker (1979) zijn er gevallen bekend, waarin Ransuil en Bosuil op circa 50 meter afstand van elkaar broedend werden aangetroffen. Over het uiteindelijke broedsucces van de Ransuil laat hij zich niet uit.

Ook op dagroofvogels kan de Bosuil een negatieve invloed hebben. Mikkola (1983) noemt Torenvalk en Sperwer als meest voorkomende prooi, maar maakt ook melding van Boomvalk en Smelleken als prooi van de Bosuil. Ook Koning (1984) meldt twee Sperwers als prooi van de Bosuil.

Conclusie

- 1) De Bosuil is als soort niet bedreigd in zijn voortbestaan.
 - 2) De vestiging van Bosuilen gaat ten koste van kleinere uilesoorten, zoals Steenuil en Ransuil.
 - 3) Het aantal in Nederland broedende Ransuilen (7000–10.000 paar, Atlas van de Nederlandse vogels, 1987) geeft aan dat deze uil een opvallend dichte verspreiding heeft ten opzichte van de rest van Europa. Mikkola (1983) stelt dat de Ransuil overal in Europa zeldzamer is dan de Bosuil. Voor Groot-Brittannië gaat hij uit van 3000–10.000 paar, terwijl van de Bosuil daar tegen de 100.000 paar broedt. In Zweden 10.000 paar Ransuilen en in Frankrijk minder dan 10.000 paar.
 - 4) Op dit moment is de Ransuil nog algemeen in Nederland. Het is echter te verwachten dat bij het verder oprukken van de Bosuil, de Ransuilenpopulatie zal inkrimpen. Wellicht zal de Ransuil een Rode-Lijst-soort van de eerste decennia van de volgende eeuw worden?
- Het ligt daarom voor de hand dat er geen nestkasten voor Bosuilen moeten worden geplaatst in de westelijke bossen van Spaarnwoude, zolang er nog Ransuilen zijn!

Literatuur

- Buker, J. *Ransuil (Asio otus)* in: R.M.Teixeira, *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* Natuurmonumenten/SOVON, 1987
- de Jong, A. *Bosuilen in het duingebied tussen Wijk aan Zee en Camperduin 1980–1989* De Graspieper 1990, nr 1, p 3–5
- Koning, F.J. *Konijnen, muizen en uilen* Duin 1984, nr 3, p 29–31
- Koning, F.J. *Het voorkomen van de Bosuil (Strix aluco) tussen IJmuiden en Noordwijkerhout* De Graspieper 1990, nr 1 p 6–7
- Koning, F.J. *Nestkasten voor roofvogels en uilen. Wat zijn de gevolgen?* Vogels nr 11 sept–okt 1982
- Mikkola, H. *Owls of Europe* Poyser 1983
- Mooij, J.H. *De Bosuil* Kosmos 1983
- Teixeira, R.M. *Ransuil (Asio otus) in: J.Bekhuis ea Atlas van de Nederlandse Vogels* SOVON 1987
- Voous, K.H. *Owls of the Northern Hemisphere* Collins 1988
- Voous, K.H. *Roofvogels en uilen van Europa* Brill 1986 (uitgavan WNF Ned. en Vogelbescherming)

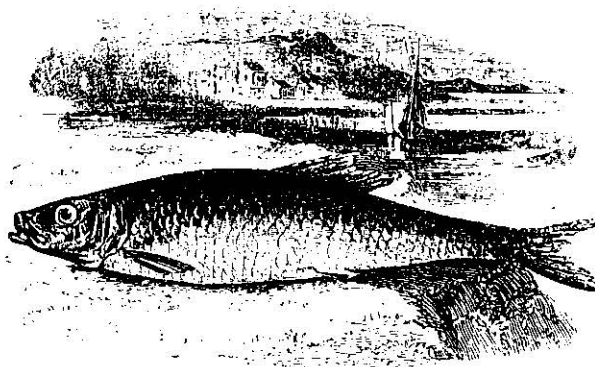
Paul J. Marcus
Corn. Lelylaan 113
1065 CN Amsterdam

NASCHRIFT

Paul J. Marcus

Dirk Tanger stuurde mij een reactie op mijn verhaal over de nestkasten met de volgende strekking.

- 1) Er is geen sprake van een Bosuilenproject in de Westelijke bossen van het recreatiegebied Spaarnwoude. Er is slechts sprake van een proef met 2-3 nestkasten die geplaatst worden in het bos bij het landgoed Waterland te Velsen.
- 2) Het plan is nog niet onder de aandacht van het Recreatieschap gebracht.
- 3) Bij een natuurlijk beheer van de bossen van Spaarnwoude zou er op den duur vanzelf nestgelegenheid voor Bosuilen ontstaan in de ouder wordende bossen. De bossen in Spaarnwoude zijn produktiebossen: de bomen zullen steeds gekapt worden voordat ze oud genoeg zijn om natuurlijke nestholten te bevatten. Daarom moeten er nestkasten geplaatst worden.
- 4) De ene vogelsoort zal de andere nooit verdringen. Ransuilen zullen verdwijnen als gevolg van biotoopveranderingen.

HARING IN HET IJ, EEN BOEKBESPREKING

Willem van der Waal

Haring in het IJ is de titel van het boek dat is verschenen over het (verborgen) dierenleven in Amsterdam. Via een prettig te lezen geschiedenis van het groen in en rond Amsterdam en de manier waarop het onderzoek verliep, komen de volgende diergroepen aan bod: zoogdieren (met 34 soorten), reptielen, amfibieën en vissen (met 60 soorten) en kreeftachtigen. In totaal worden meer dan 120, soms zéér verrassende, soorten behandeld.

Bij elke soort vinden we een uitgebreide beschrijving over het voorkomen in het verleden, heden en mogelijke toekomst. De verspreiding is makkelijk terug te vinden op het ook bij vogelaars gebruikte systeem van de kilometerblokken.

Naast een kaartje vinden we ook een illustratie van het beschreven dier. Mijn favoriete afbeelding is die van een Bunzing en in de categorie 'ach, wat zielig!' delen Das en Otter de eerste plaats.

Bij sommige soorten kan men een limerick of een gedicht lezen, terwijl er soms ook een recept te vinden is. Bijvoorbeeld bij de Brasem, om de verbraseming tegen te gaan. (Het zal mij benieuwen hoe men in de toekomst de vergrassing of de veraalscholvering gaat aanpakken). Ook leren wij nieuwe woorden als kub, inkel en voorlijf. Erg jammer is het dat de Amsterdamse naam van Schele Pos is vervangen door Pos. Dit geldt ook voor Drolbaars, die in goed Amsterdam Drollebaars heet, maar gelukkig bieden de Latijnse namen uitkomst. (Opvallend is dat het Amerikaanse Witvisje de gehele onderzoeksperiode, in tegenstelling tot de Drolbaars, niet is aangetroffen in de Amsterdamse regio). Het gedeelte over de vissen bevat soms heerlijk visserslatijn en dat maakt het boek alleen maar meer lezenswaardig en nuttig voor allen die de Amsterdamse dierenwereld een warm hart toedragen.

Het boek eindigt met een toekomstvisie en hoe de dieren daar het meeste nut van kunnen ondervinden. Kortom, vogelaars, dit boek hoort in uw boekenkast en zal dan veelvuldig geraadpleegd worden. Mijn advies over dit boek is dan ook kort, maar krachtig: kopen!

Martin Melchers en Geert Timmermans

Haring in het IJ – De verborgen dierenwereld van Amsterdam –

ISBN 90 5366 020 8

prijs: 29,50

